

УДК 664.6

Макух Т.О.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРНОЇ ГАЛУЗІ

У статті розглянуто основні проблеми фінансового забезпечення хлібопекарних підприємств та обґрунтовано необхідність державного регулювання хлібопекарської галузі.

Ключові слова: економічний потенціал, конкуренція, фінансування, виробництва хліба, хлібобулочних, витрати, реалізація продукції, основні засоби, оборотні кошти.

Постановка проблеми. Задовольняючи потреби населення в основному харчовому продукті хлібопекарська галузь відіграє визначну соціальну та стратегічну роль у житті суспільства. В даній галузі економіки знаходиться велика частка національних багатств, важливих для держави об'єктів, трудових ресурсів. Тому актуальним і важливим є державне регулювання фінансового забезпечення підприємств хлібопекарської галузі, виявлення проблем у її функціонуванні та визначення шляхів їх вирішення з метою забезпечення подальшого розвитку галузі та підвищення конкурентоспроможності виробництва. З огляду на соціальну значущість продукції хлібопекарської промисловості та постійне державне регулювання ціноутворення виникає необхідність у підвищенні ефективності виробництва за рахунок зниження транспортних, енергетичних та інших витрат, оптимізації шляхів просування продукції. У цій галузі необхідно забезпечити умови, при яких будуть ефективніше використовуватись технологічні лінії хлібопекарського виробництва, мінімізуватись витрати по оплаті праці всіх категорій працівників.

Хлібопекарська галузь завжди знаходиться в центрі уваги суспільства де задіяно багато економічних, соціальних і політичних чинників, які потребують особливої уваги та регулювання з боку керівництва держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема державного регулювання фінансового забезпечення підприємств хлібопекарської галузі присвятили свої дослідження такі вітчизняні науковці, як Г.І. Мостовий, К.Ю. Омельченко, П.І. Гайдуцький, В.М. Гончаров, П.Т. Саблук, В.Г. Ткаченко Л. Баранівська, О.М. Васильченко, Є.В. Єрмаков, В. Макаренко, С.В. Пеструха та інші. Зокрема питанням фінансового стану та проблемам розвитку хлібопекарства України присвятили свої праці Л. Баранівська, О.М. Васильченко, Є.В. Єрмаков, В. Макаренко, С.В. Пеструха П.Т. Саблук та інші. Незважаючи на проведені раніше дослідження в цій сфері, окремі питання ще залишаються недостатньо вивченими, зокрема такі, як підвищення ефективності використання основних та оборотних засобів, власних та залучених коштів; скорочення виробничих витрати; пошук внутрішніх джерел для підтримки та фінансування державної соціальної політики.

Мета статті. Метою статті є дослідження особливості потреби державного регулювання фінансового забезпечення хлібопекарської галузі.

Виклад основного матеріалу. Призначення хлібопекарської галузі полягає у безперебійному забезпеченні виробництва хліба, хлібобулочних та інших борошняних виробів у обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки. Хлібопекарська галузь України має необхідний економічний потенціал для виробництва хлібних виробів у потрібній кількості й асортименті з метою забезпечення населення якісними продуктами харчування. Сьогодні на ринку хліба та хлібобулочних виробів присутня продукція великих промислових підприємств (стаціонарних хлібокомбінатів та хлібозаводів), підприємств середньої потужності, малих підприємств, пекарень та цехів. Порівняно з іншими галузями харчової промисловості, робота хлібопекарських підприємств характеризується відносною стабільністю та меншим ступенем ризикованості. Однак, в умовах конкурентного та суперечливого зовнішнього середовища існує можливість посилення негативних змін та ймовірності зростання ступеня ризикованості інноваційної діяльності хлібопекарських підприємств.

А у зв'язку з тим, що у світі посилюється вплив продовольчої небезпеки, і для України притаманні тенденції коливання цін на зерно, борошно, енергоносії, що позначається на вартості готової продукції хлібопекарських підприємств, а також зростають матеріальні і виробничі витрати виготовлення хлібобулочних виробів, то управління фінансовими ресурсами пов'язано не лише із забезпеченням ефективного використання вже накопиченої їх частини, але і з формуванням додаткових ресурсів, що забезпечують майбутній розвиток хлібопекарських підприємств та сприяють підвищенню їх конкурентоспроможності.

Разом з тим, ринкова економіка з притаманним лише їй конкурентним середовищем та товарним виробництвом дозволяє, з одного боку, найбільш повно та раціонально забезпечити постійно зростаючі потреби суспільства в умовах рідкісних і обмежених економічних ресурсів, а, з іншого боку є недостатньо ефективною та гнучкою для вирішення численних вітчизняних економічних проблем. Більшість соціальних проблем покликана вирішувати держава через систему державних установ та бюджетних організацій, що виконують функції державного регулювання економіки в цілому та агропромислового комплексу зокрема.

Специфіка роботи підприємств хлібопекарської галузі полягає і тому, що:

- термін реалізації продукції є коротким, що впливає на кількість виробників та їх частку ринку;
- конкуренцією на регіональних ринках досить висока;
- ринок хліба та хлібобулочних виробів значною мірою залежить від ситуації на ринку борошна та коливань на зерновому ринку, який чутливий до сезонних факторів та державного регулювання.

Таким чином, необхідність державного регулювання вартості хліба обумовлено дисбалансом між попитом та купівельною спроможністю населення.

Особливо чуттєві до цінових коливань продукції хлібопекарської галузі соціально незахищені верстви. Саме тому, значна частка хлібопекарської продукції підлягає регулюванню. Так, в середньому по Україні регулюється до 70% продукції, що виробляється хлібозаводами. При цьому в умовах жорсткого тривалого регулювання цін на хліб практично кожне друге підприємство працює зі збитками. За даними Держкомстату, за січень-червень 2011 року в цілому галузь отримала 177,2 млн. гривень збитків, при цьому 48,2% хлібопекарських підприємств стали збитковими. Зростання витрат на сировину, матеріали та енергоресурси, брак оборотних коштів не дає змоги оновлювати матеріальну базу підприємств сучасним устаткуванням та впроваджувати сучасні технології (виробництво заморожених напівфабрикатів, напіввипеченої продукції, її вакуумування, нарізання та пакування готових виробів).

Для реалізації ефективної фінансової політики хлібопекарської галузі передбачається на рівні хлібопекарських підприємств: підвищення ефективності використання основних та оборотних засобів, власних та залучених інвестиційних коштів; скорочення виробничих витрати; пошук внутрішніх джерел для підтримки та фінансування державної соціальної політики.

Заходи повинні бути направлені на підвищення якості соціально значущої продукції та розширення її асортименту; організацію виробництва «соціальних» лікувально-профілактичних сортів хліба, що призведе до підвищення якості життя суспільства; знизить соціальну напругу; посилить соціальний захист малозабезпечених категорій населення.

У зв'язку з цим, надзвичайно важливою є підтримка хлібопекарської галузі з метою мінімізації коливання цін на хліб, а також поліпшення фінансового стану хлібопекарських підприємств задля залучення коштів в модернізацію виробництва. Адже аналіз зносу основних засобів хлібопекарської галузі показує, що знос будівель складає 40%, споруд – 48%, технологічного обладнання – 64%, в тому числі: основного технологічного обладнання – печей і тістомісильних машин – від 60 до 80%, а на окремих підприємствах – до 100%.

Зазначимо, що державне регулювання підприємств хлібопекарської галузі враховує не лише соціальну значимість продукції, але й рівень економічного розвитку, природно-кліматичні умови функціонування ресурсної бази хлібопекарських підприємств, частку виробництва хлібобулочних виробів у загальнонаціональному масштабі тощо.

За словами очільника профільного Міністерства, сьогодні ціни на хлібобулочну продукцію є стабільними. Основними регуляторами на внутрішньому ринку є державний інвестиційний фонд (Аграрний фонд), а також роботи пов'язані з переробкою зерна на борошно, яке доступне для всіх підприємств, що виготовляють т. з. соціальні сорти хліба.

Теперішній інституціональний потенціал галузі охоплює конкретні норми і правила поведінки, що регламентують функціонування суб'єктів господарювання в сфері організації виробничої діяльності та якнайповнішої

реалізації виробничих можливостей підприємств, а його вплив проявляється у застосуванні державними інституціями регулятивних заходів у сфері регулювання цін на сировину хлібопекарських підприємств, кількісного задоволення їх попиту на неї. Таким чином, інституціональний потенціал галузі дає змогу якнайшвидше реалізувати потенційну виробничу здатність хлібопекарських підприємств.

Зокрема, виробництво та продаж хлібної продукції в Україні регулюється місцевою владою, яка може встановлювати граничну норму рентабельності для окремих сортів соціального хліба. Необхідність державного регулювання вартості хліба обумовлено дисбалансом між попитом та купівельною спроможністю населення. Державне регулювання вартості хліба як соціально значимого продукту залежить від цін на борошно та обумовлює рентабельність, фінансову стабільність, ліквідність трансформованих підприємств хлібопекарської промисловості.

Галузева програма розвитку хлібопекарської галузі на період до 2015 року (2008) була направлена на розв'язання таких основних проблем галузі як зменшення обсягів виробництва, недозавантаження виробничих потужностей, зношеність матеріально-технічної бази. Основною метою програми є підвищення конкурентоспроможності хлібопекарської галузі, забезпечення усіх верств населення якісною продукцією згідно з фізіологічними нормами харчування, подолання кризових явищ в галузі, забезпечення її економічної стабільності і подальшого ефективного розвитку. Основна увага Програми приділяється питанням державної підтримки галузі, залучення інвестицій, технічному, технологічному, кадровому, інформаційному, законодавчо-нормативному забезпеченню галузі. Проте, і досі рекомендації та положення програми не знайшли свого практичного втілення.

Щодо законодавчо-нормативного забезпечення галузі, то відмітимо, що діяльність підприємств регламентується численними законами України, Указами Президента, постановами Уряду, відомчими документами.

Нещодавно було внесено зміни до Митного кодексу щодо відміни або часткового зниження ввізних ставок на хлібопекарське обладнання, що дозволятиме підприємствам галузі оновити свої технологічні ресурси.

Незважаючи на те, що всі вони направлені на врегулювання основних проблемних питань хлібопекарської галузі і мали б покращити ситуацію в галузі, і досі невирішеними залишаються більшість правових, організаційних та фінансових проблем.

Важливою частиною єдиної науково-технічної політики держави, що визначає цілі й пріоритети інноваційної стратегії та механізм її реалізації органами державної влади є науково-технічний прогрес на підприємствах хлібопекарської промисловості України. Відповідно, держава забезпечує пошук оптимальних шляхів розвитку виробництва, методи та способи їхньої фінансової підтримки, розроблення законодавчо-правових заходів, спрямованих на стабілізацію економіки підприємств.

На підприємствах хлібопекарської галузі використання організаційно-економічних засад науково-технічного прогресу сприяє:

По-перше, здійсненню глобальної реструктуризації підприємств, скерованої на повне й ефективне використання виробничих потужностей, що дасть змогу забезпечити стійкий попит на кваліфікованих працівників, здатних виробляти високоякісні хлібопродукти, конкурентоздатні як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

По-друге, істотному підвищенню рівня заробітної плати працівників, забезпеченню гарантованості праці та мотивованості, що призводить до посилення інтенсивності й продуктивності праці, а також ліквідації пошуку додаткових джерел доходу, необхідних для забезпечення нормальної життєдіяльності, розробленню системи оплати праці, що передбачає скорочення невиправдано великої різниці у рівнях заробітку різних категорій працівників (такого співвідношення можна досягти шляхом встановлення відповідних коефіцієнтів відповідно до складності праці, відповідальності за прийняті рішення, умов виконання та трудомісткості робіт).

По-третє, проведенню комп'ютеризації та автоматизації виробничих, технологічних, управлінських процесів, спрямованих на забезпечення контролю за веденням процесів виробництва продукції та дотриманням встановлених правил ведення їхньої організації.

Оскільки, важливою передумовою зростання ефективності діяльності виробничих підприємств є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та фінансової інфраструктури, то сьогодні всі підприємницькі структури хлібопекарської галузі користуються послугами комерційних банків, бірж (товарно-сировинних, фондових, праці), інноваційних фондів тощо.

Окрім того, безпосередній вплив на результативність діяльності хлібопекарських підприємств справляє належний розвиток виробничої інфраструктури: комунікацій, спеціалізованих інформаційних систем, транспорту, торгівлі тощо. Так, спеціалізовані інформаційні системи дозволяють забезпечити динамічну координацію дій за рахунок сучасних засобів зв'язку, програмних продуктів та комп'ютерної техніки.

На нашу думку, становлення нового етапу розвитку хлібопекарської галузі визначить докорінна зміна технологічного способу виробництва, розроблення нових підходів до використання факторів виробництва, формування нових взаємин людей у процесі виробництва. Визначальним чинником переходу може стати перехід від ресурсомістких до ресурсоощадних, наукомістких, високоефективних безпечних технологій, що забезпечують глибоку переробку сировини у високоякісну продукцію.

Враховуючи те, що значна частка продукції хлібопекарської галузі підлягає державному ціновому регулюванню на хліб та хлібобулочні вироби і має стратегічне значення, інноваційно-інвестиційні процеси в агропромисловому виробництві є стратегічним напрямком, здатним забезпечити продовольчу безпеку України; збільшити економічний потенціал країни; підвищити конкурентоздатність продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках; поліпшити якість і підвищити рівень життя населення.

Висновки. Отже, низька рентабельність галузі не дає хлібопекарським підприємствам стійко безперервно працювати, проводити технічне переозброєння, обновляти свої асортименти й піклуватися про якість і безпеку хліба й хлібобулочних виробів. Також наявна проблема відсутності ефективного інвестора, здатного активізувати інноваційну діяльність на підприємствах галузі, стоїть дуже гостро.

Насамкінець зазначимо, що вітчизняні підприємства хлібопекарської галузі постійно стикаються з низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення, відсутністю достатніх ресурсів, проблемами недосконалої нормативно-законодавчої бази тощо. В цих умовах проблеми підвищення економічної ефективності найповніше вирішуються тими суб'єктами підприємницької діяльності, які раціонально використовують сировинний потенціал, природно-кліматичні особливості, територіальне розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів. Тому, виробники хлібопекарської галузі відчувають нестачу державного регулювання як в області фінансової так і правової підтримки.

Список використаних джерел

1. Макаренко В. Вся правда про хліб / В. Макаренко // Агро Перспектива. – 2007. – № 6, 7. – С. 24–27, 34–37.
2. Соловійов І.О. Маркетингові аспекти діяльності суб'єктів ринку хлібобулочних виробів / І.О. Соловійов, О.О. Мурзак // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 100–106.
3. Петруха С. Методологічні засади аналізу фінансового стану хлібопекарської підгалузі харчової промисловості України / С. Петруха, М. Колотуша // Економіст. – 2007. – № 5. – С. 15–27.
4. Єрмаков О.Ю. Напрямки та ефективність підприємств хлібопродуктового комплексу/ О.Ю. Єрмаков, В.О. Герасіна // Економіка АПК. – 2006. – № 7. – С. 86–90.
5. Про затвердження галузевої програми розвитку хлібопекарської галузі на період до 2015 року: Наказ міністерства аграрної політики України № 164 від 20.03.2008 р.
6. Виробництво основних видів промислової продукції по місяцях 2010 року. – [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/pr/ovp/ovp_u/ovp2010.html.
7. Доповідь «Про соціально-економічне становище України за 2010 рік». – [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/mp/dopovidx/dop122010.zip>.
8. Оприлюднення експрес-випусків Держкомстату у 2011 році. – [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

9. Перспективи розвитку харчової галузі в Україні. – [Електронний ресурс] / Сайт ІВcontacts. – Режим доступу: http://ibcontacts.com.ua/perspectyvy_rozvytku/
10. Ставицький О.В. Державне управління підприємствами хлібопекарської галузі України та напрями підвищення ефективності їх діяльності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=328>

Подано до редакції 12 березня 2012 року

Макух Т.А.

Особенности государственной регуляции финансового обеспечения предприятий хлебопекарной области

В статье рассмотрены основные проблемы финансового обеспечения хлебопекарных предприятий и обоснованно необходимость государственной регуляции хлебопекарской отрасли

Ключевые слова: *экономический потенциал, конкуренция, финансирование, производства хлеба, хлебобулочных, расходы, реализация продукции, основные средства, оборотные средства.*

Макух Т.О.

The features of government control of financial providing of enterprises of khlibopekarnoy industry

In the article are considered basic problems of the financial providing of khlibopekarnikh enterprises and grounded necessity of government control of khlibopekarskoy industry

Keywords: *economic potential, competition, financing, panifications, bakery, charges, realization of products, fixed assets, circulating assets.*

Макух Тамара Олександрівна – старший викладач кафедри фінансів обліку і аудиту Рівненського інституту ВНЗ ВМУРоЛ «Україна».